

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora „Socijalne inovacije, mreže i digitalna komunikacija”

(samoinicijativno mišljenje)

(2016/C 013/16)

Izvjestitelj: Bernardo HERNÁNDEZ BATALER

Dana 10. srpnja 2014., sukladno članku 29. stavku 2. svog Poslovnika, Europski gospodarski i socijalni odbor odlučio je sastaviti samoinicijativno mišljenje

„Socijalne inovacije, mreže i digitalna komunikacija”.

Stručna skupina za promet, energiju, infrastrukturu i informacijsko društvo, zadužena za pripremu rada Odbora o toj temi, Mišljenje je usvojila 31. kolovoza 2015.

Europski gospodarski i socijalni odbor Mišljenje je usvojio na svom 510. plenarnom zasjedanju održanom 16. i 17. rujna 2015. (sjednica od 16. rujna 2015.), sa 204 glasa za, 1 protiv i 11 suzdržanih.

1. Zaključci i preporuke

1.1. Socijalne inovacije kao i mreže za suradnju treba u potpunosti koristiti za poticanje i jačanje sudjelovanja građana te, općenito, civilnog društva, u upravljanju politikama Unije i njihovu oblikovanju, putem distribuiranih i skupnih projekata od baze prema vrhu kojima se jača izravna demokracija.

1.2. Nadalje, opća dostupnost novih tehnologija općenito, a posebice širokopojasnog interneta, mora i dalje biti prioritetni cilj Europske unije te bi je trebalo smatrati uslugom od općeg interesa koja treba ublažiti digitalni jaz i socijalnu isključenost koju on izaziva.

1.3. Nove informacijske i komunikacijske tehnologije, potpomognute socijalnim inovacijama i korištenjem mreža za suradnju, trebale bi igrati značajnu ulogu u otvaranju kvalitetnih kvalificiranih radnih mjesta pomoću projekata namijenjenih otvaranju inovativnih poduzeća i pokretanju inicijativa koje omogućuju snižavanje sadašnjih stopa nezaposlenosti.

1.4. EGSO smatra ključnim jačanje kvalitetne digitalne izobrazbe koja uključuje odgovarajuće učenje u okviru obrazovnog sustava i mlade ljude osposobljuje za suočavanje s budućim izazovima, stalnu izobrazbu radnika koja će ih osposobiti za korištenje novih informacijskih i komunikacijskih tehnologija na tržištu rada te izobrazbu koja omogućuje cjeloživotno učenje i sprečava isključenost najosjetljivijih sektora.

1.5. EGSO podržava ciljeve strategije Europa 2020. i Strategije za jednakost muškaraca i žena. Podržava njene vodeće inicijative „Unija inovacija” i „Digitalni program”, kao i mjere potrebne za ostvarivanje njihove sinergije koja će omogućiti napredak na području socijalnih inovacija. Smatra stoga važnim unošenje tih ciljeva u Nacionalne programe reformi (NPR) i njihovo daljnje provođenje u okviru Europskog semestra. Uz sudjelovanje socijalnih partnera, ključnim smatra i sudjelovanje civilnog društva na europskoj, nacionalnoj i regionalnoj razini u provedbi, praćenju i ocjenjivanju mjera koje u svrhu postizanja tih ciljeva financira Europska unija.

1.6. EGSO se zalaže za to da socijalne inovacije zajedno s novim tehnologijama, zasnovanima na društvenim mrežama i suradničkom radu, omoguće razvoj tehničkih rješenja koja će doprinijeti boljoj integraciji osoba s invaliditetom omogućujući im najveću moguću samostalnost i sudjelovanje, kao i svladavanje specifičnih teškoća, a time i uklanjanje svih prepreka koje su uzrok njihove diskriminacije.

1.7. EGSO poziva institucije na poticanje izgradnje kapaciteta i uporabu ključnih digitalnih okruženja kao i na potporu u stvaranju prostora za inovativno horizontalno povezivanje da bi se omogućio njihov održivi razvoj te tako ostvarila formula „socijalne inovacije + suradnički rad + digitalna komunikacija” te omogućio i promicao brz i siguran pristup u stvarnom vremenu.

1.8. Poziva Europsku uniju da u okviru svog programa za zapošljavanje i socijalne inovacije (EaSI) financira pripremu i provedbu projekata koji su inicijative civilnog društva i razvijaju se putem društvenih mreža i suradničkog rada, pod uvjetom da su njihovi ciljevi u općem interesu i da koriste svoj potencijal za zapošljavanje i integraciju.

1.9. Točnije, Europska komisija treba usvojiti jasnu i konkretnu politiku za socijalne inovacije i pristup građana novim tehnologijama koja će uroditi inicijativama od zajedničke koristi za građane. Ona bi trebala biti u skladu s paketom mjera za socijalna ulaganja Europske komisije ⁽¹⁾. Treba također povećati ulaganja u ljudski kapital te, u svrhu promicanja suradnje između poduzeća i građana, omogućiti otvaranje tržišta zasnovanih na znanju.

1.10. Ukratko, potreban je paket ulaganja koji će omogućiti jačanje socijalnih inovacija na temelju tehnološkog razvoja, promicanja suradničkog, zajedničkog i multidisciplinarnog istraživanja i dostupnosti novih znanja te jačanja institucija kroz izravnu demokraciju, što omogućuju novi instrumenti sudjelovanja u mrežama i digitalne komunikacije.

2. Uvod

2.1. Cilj je ovog mišljenja procijeniti koji su uvjeti potrebni da bi socijalne inovacije u potpunosti iskoristile ICT (informacijske i komunikacijske tehnologije) kako bi služile općem dobru te pozvati na provedbu mjera u korist digitalne tehnologije i platformi za promicanje mrežnih odnosa i razvoj sinergijskog međudjelovanja. Neki od pristupa potrebnih u tu svrhu su proučavanje mrežnih struktura i njihova prilagodba osnovama organizacijske strukture.

2.2. Formula „socijalne inovacije + suradnički rad + digitalna komunikacija” otvara pitanje iznalaženja odgovarajućih postupaka i instrumenata za te koncepte u svrhu učinkovitog postizanja očekivanih rezultata.

2.3. Ključnim područjima smatraju se obrazovanje (suradničko učenje), osposobljavanje (platforme MOOC ili Moodle), e-zdravstvo (uređaji za kontrolu zdravlja), otvaranje radnih mjesta (zapošljavanje preko interneta), socijalno poduzetništvo, logistika i promet, sigurnost hrane i proizvoda, e-uprava i javne usluge (elektroničko glasovanje), ekonomska demokracija (skupno financiranje, alternativne valute) i društveno sudjelovanje.

2.4. U današnjem okruženju važnost socijalnih inovacija igra osobito značajnu ulogu na područjima kao što su, između ostalih, istraživanje i razvoj, učinkovitost i održivost, kohezija i socijalna integracija, suodgovornost i sudjelovanje građana, poslovna etika i korporativna društvena odgovornost ili izravna demokracija i elektronička uprava.

⁽¹⁾ Izvor: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1044>

2.5. EGSO⁽²⁾ još jednom naglašava važnost proširenja područja primjene univerzalne usluge elektroničkih telekomunikacija na širokopojasni pristup internetu vodeći računa ne samo o zemljopisnoj nego i društvenoj isključenosti kako bi se smanjio digitalni jaz i ojačala gospodarska, socijalna i teritorijalna kohezija. Na isti način, EU mora uspostaviti okvirne uvjete za jedinstveno tržište velikih količina podataka (*big data*) i računalstvo u oblaku da bi bili od koristi socijalnim inovacijama.

3. Poticanje socijalnih inovacija u današnjem digitalnom kontekstu

3.1. Mreže za suradnju i digitalna komunikacija igraju važnu ulogu na području socijalnih inovacija. Pojam socijalnih inovacija još se razvija. Najčešće se, međutim, koristi definicija iz izvješća Ureda savjetnikâ za europsku politiku (BEPA):

„Inovacija je socijalna s obzirom na svoju svrhu i sredstva. Tome, pak, treba dodati sljedeće: socijalne se inovacije konkretno definiraju kao nove ideje (proizvodi, usluge i modeli) koje istodobno zadovoljavaju društvene potrebe (učinkovitije od drugih načina) i stvaraju nove društvene odnose ili suradnje. Drugim riječima, inovacije ne samo da su pozitivne za društvo već i povećavaju sposobnost društva da djeluje⁽³⁾.“ Uglavnom se tako promatra iz perspektive zadovoljavanja nezadovoljenih složenih društvenih potreba u okviru politika uključivanja i socijalne kohezije.

3.2. Glavne faze razvoja socijalnih inovacija su sljedeće: utvrđivanje novih i nezadovoljenih ili nedovoljno poznatih društvenih potreba, razvoj novih rješenja u cilju zadovoljavanja tih društvenih potreba, ocjena učinkovitosti novih rješenja u zadovoljavanju društvenih potreba te širenje učinkovitih socijalnih inovacija. Pored toga, inicijative za socijalne inovacije usko su povezane s paketom mjera za socijalna ulaganja iz kojeg se sredstva ulažu u pojedince, s posebnim naglaskom na životni vijek i prevenciju.

3.3. Važno je istražiti vezu između postupaka suradnje koju omogućuju informacijske znanosti i takozvanih socijalnih inovacija te raspraviti o tome koje se koristi očekuju za građane i društvo. Glavni elementi mogu se sažeti kako slijedi:

- (a) suradnja je otvorena građanima koji u njoj žele učestvovati;
- (b) cilj im je unapređenje i preobražaj društva;
- (c) podrazumijevaju zajedničko iznalaženje rješenja te iznošenje prijedloga koji obuhvaćaju više sektora;
- (d) nude rješenja koja još nisu provjerena;
- (e) potiču na učenje, motiviraju na preuzimanje obveza te izazivaju promjene čiji se učinak osjeća na lokalnoj razini, a temelje se na četiri osnove:
 - sudjelovanju lokalnih subjekata po načelu supsidijarnosti,
 - uključivanju i zalaganju građana,
 - specifičnoj ulozi civilnog društva i socijalne ekonomije,
 - postupku od baze prema vrhu.

3.4. Novost u odnosu na druge vrste rješenja leži stoga u vrsti odnosa između čimbenika uključenih u njihov razvoj, neovisno radi li se o njihovu osmišljavanju, postupcima ili fazama razvoja; inovacije trebaju voditi računa o prostoru koji treba osigurati reprezentativnim društvenim partnerima, kompetentnima za izradu ugovornog prava.

⁽²⁾ Mišljenje EGSO-a „Pristup širokopojasnim mrežama za sve: razvoj područja univerzalne usluge u elektroničkim komunikacijama“ (SL C 175, 28.7.2009., str. 8.).

⁽³⁾ Izvor: http://ec.europa.eu/archives/bepa/pdf/publications_pdf/social_innovation.pdf.

3.5. Kao što je EGSO već istaknuo, pri mjerenju društvenog napretka treba uspostaviti bolju ravnotežu između gospodarskih i društvenih pokazatelja⁽⁴⁾. Korištenje logike mjerenja društvenog razvoja uz pomoć uravnoteženih kvalitativnih i kvantitativnih mjera temelji se na srednjoročnoj i dugoročnoj viziji u kontekstu uravnoteženog i transparentnog sustava upravljanja s jasnim tehničkim i društveno-gospodarskim pokazateljima uspješnosti.

3.6. U cilju iznalaženja novih rješenja za probleme i izazove današnjeg društva nužno je iskoristiti kreativnost i talent sviju – horizontalno i transverzalno – uz cjelovit pristup; drugim riječima, krajnji rezultat ne smije biti tek zbroj svih dijelova, a pored toga mora i polučiti najveći učinak u odnosu na trošak. Taj preduvjet bez sumnje jako dobro zadovoljavaju skupna inteligencija i zajedničko stvaranje u okviru mreža za suradnju.

3.7. Socijalne inovacije nastaju da bi riješile nezadovoljene potrebe u društvu ili složene društvene izazove i pritom imaju utjecaja na razna područja i instrumente kao što su:

(a) područja:

- unapređenje demokracije, posebice participativne demokracije,
- društvena uključenost,
- socijalna ekonomija,
- suradnička potrošnja,
- otvoreni podaci, otvoreni izvori, otvoreni hardver,
- nosiva tehnologija,
- platforme za podizanje svijesti građana,
- digitalne socijalne inovacije utemeljene na učinku mreže;

(b) instrumenti:

- reintegracija isključenih skupina,
- poticanje održivih oblika ponašanja i životnih stilova razvijanjem svijesti o učincima izbora potrošača na održivost u pogledu energije, okoliša ili zdravlja,
- upoznavanje javnog mnijenja u cilju boljeg donošenja odluka (na osobnoj ili institucijskoj razini),
- porast povjerenja u skupno dobivene statističke podatke,
- uporaba kolektivne svijesti o ekološkim i društvenim okolnostima radi unapređenja politika ili stvaranja novih gospodarskih, socijalnih i demokratskih modela,
- razvoj alternativnih pristupa suradnje u rješavanju problema u cilju unapređenja javnih usluga, gradskog okruženja, demokracije i interneta na temelju otvorenih baza podataka;
- povezivanje građana, zajedničke aktivnosti uz poštovanje potrebe za privatnošću i uključeošću,
- stvaranje kolektivne svijesti o ekološkim izazovima,
- uklanjanje zajedničkih prepreka uključenosti,
- iskušavanje novih kolektivnih oblika kreativnosti i suradnje,
- osposobljavanje građana za ocjenjivanje društvene odgovornosti poduzeća,
- vrednovanje učinka platformi za kolektivnu svijest.

⁽⁴⁾ Mišljenje EGSO-a „Mjerenje socijalnog učinka” (SL C 170, 5.6.2014., str. 18.).

3.8. U današnje vrijeme mogućnost razmjene znanja mogla bi pridonijeti potrebi za inovacijama koje dopunjuju socijalne politike. Digitalna tehnologija ovdje može igrati važnu ulogu kao podrška socijalnim inovatorima čiji je cilj zadovoljiti potrebe pojedinaca.

3.9. Shodno tomu, treba ukloniti prepreke inovacijama i socijalnom eksperimentiranju te tako uspostaviti okruženje i kulturu koji pogoduju inovacijama priznajući i podržavajući posebne uloge različitih dionika (zaklada, zadruga, udruga, uzajamnih društava, zavoda za osiguranje, malih i srednjih poduzeća te drugih poduzeća socijalne ekonomije itd.) kao partnera i pružatelja usluga ⁽⁵⁾.

4. Mreže za suradnju

4.1. Mreža za suradnju sastavljena je od skupine osoba koje intelektualnim radom doprinose nekom projektu u kojem imaju zajedničke ciljeve. Funkcioniraju kao jedan mozak („globalni mozak“), jedinstveno tijelo sastavljeno od milijuna stanica koje proizvode ideje dok se tijelo istodobno suočava s golemim izazovima poput jezika ili komunikacije. Pojava interneta, uz druge čimbenike, donijela je raznolike zajedničke projekte i mreže za suradnju, iako je toj tehnološkoj mogućnosti potrebno dati svrsishodan smisao koji dovodi do zajedničke koristi.

4.2. Socijalne inovacije mogu imati koristi od uporabe novih digitalnih alata i mreža za bolje postizanje svoje misije, na primjer usluga za starije ljude u udaljenim područjima itd.

4.3. Događaji, odluke, djela i osobe nalaze se u zajedničkom okruženju, novom digitalnom prostoru u kojem se podudaraju u stvarnom vremenu stvarajući skupnu inteligenciju.

4.4. Skupna inteligencija vrsta je postupka u nastanku u kojem se usklađivanjem mnogih inteligentnih kapaciteta dolazi do rješenja do kojeg se ne bi došlo pojedinačno ili zasebno. Višestruka inteligencija stoga predstavlja sinergijsko djelovanje brojnih usklađenih talenata. Ključ je u razvoju skupne inteligencije na način da skupno preraste u kreativno te da se putem platformi koje jačaju suradničko djelovanje razviju inovativni postupci i postupci društvene promjene.

4.5. Brzina postizanja ciljeva u sklopu tih mreža za suradnju mnogo je veća nego kod bilo koje organizirane skupine ograničene naravi neovisno o njezinu ustroju i načinu funkcioniranja budući da te mreže talente traže izvan granica vlastite organizacije, što dovodi do otvorenih, demokratskih i distribuiranih inovacija kojima upravljaju zajednice.

4.6. Postoje dva osnovna razloga zbog kojih ljudi razmjenjuju znanja: simetrična očekivanja i asimetrična znanja. Poticanje zajedničkih očekivanja i dopunjavanje različitih znanja doprinose izgradnji mreža za suradnju.

4.7. Međutim, svi oblici mreža za suradnju i suradničkog rada suočavaju se s tri vrste problema koje treba uzeti u obzir: „slijepim putnicima“: (eng. *free riding*, gdje se odnosi temelje na poštenom doprinosu), skupnim financiranjem za osobne interese ⁽⁶⁾ te, naposljetku, urotama. Posljednji problem na vidjelo iznosi ulogu povjerenja u tom obliku suradnje.

4.8. Mreže se uspostavljaju na temelju povjerenja koje pak predstavlja očekivanja u pogledu sposobnosti preuzimanja obveza i reagiranja te kompetentnosti strane s kojom se surađuje. Potpuno i trajno povjerenje stvara stabilan ugled koji mrežu štiti od urota. Povjerenje nije moguće bez sigurnosti mreža koja pak ovisi o pravu koje vrijedi za sve i o nadzoru. Sigurnost proizlazi iz poštivanja etičnosti objavljenih ciljeva i rada mreže te uvjeta osnivanja i uklanjanja mreže koje treba predvidjeti i javno objaviti, kao i iz poštivanja temeljnih prava među kojima treba biti pravo na zaborav.

⁽⁵⁾ Mišljenje EGSO-a „Program za društvene promjene i inovacije“ (SL C 143, 22.5.2012., str. 88.).

⁽⁶⁾ Mišljenje EGSO-a „Oslobađanje potencijala skupnog financiranja u Europskoj uniji“ (SL C 451, 16.12.2014., str. 69.).

4.9. Naposljetku, slijed postupaka – razvoj horizontalnih radnih struktura, mrežno međudjelovanje i pojava platformi – rađa kreativnost i socijalne inovacije na temelju heterogenog modela čije su odlike otvorenost, horizontalnost i distribucija. Pri tome ne treba zanemariti ključnu ulogu konektora koji omogućavaju oblikovanje i usmjeravanje ideja i projekata, kao i promicanje tih novih oblika organizacije rada.

4.10. Mrežna platforma oblikovana je kao format za poticanje postupaka skupne inteligencije koji promiču model u kojem se poštuje identitet pojedinca. Pojava interneta predstavlja prekretnicu, ne samo zbog demokratizacije komunikacijskog modela već i zbog konektora koji, potaknuti digitalnom kulturom, promiču alternativni organizacijski model.

5. Digitalna komunikacija kao sredstvo za socijalne inovacije putem mreža za suradnju

5.1. Digitalna komunikacija omogućava nam da uvidimo kako suodgovornost građana, kolektivna inteligencija i rad u mrežama za suradnju stvaraju pogodno okruženje za razvoj modela ekonomije suradnje zasnovanih na općem dobru.

5.2. EGSO je već utvrdio ⁽⁷⁾ da društvene mreže mogu promicati odgovorno digitalno građanstvo i da građanima trebaju jamčiti stvarno ostvarivanje prava važnih u digitalnom okruženju, poput slobode izražavanja i informiranja, zaštite osobnih podataka, privatnosti, zahtjeva u pogledu transparentnosti te odgovarajuće kvalitete internetskih usluga.

5.3. Potrebno je, međutim, imati na umu neželjene aspekte društvenih mreža i spriječiti njihove rizike te u isto vrijeme istaknuti njihove potencijalne mogućnosti i sinergije kako bi se unutar jedinstvenog digitalnog tržišta poticala odgovorna i pametna uporaba.

5.4. Europska unija više ne bi trebala samo koristiti digitalne usluge već i osmišljavati i proizvoditi sadržaje te stoga treba promicati svoje talente, pri čemu joj prioriteta trebaju biti informiranje, izobrazba i obrazovanje te pristup digitalnom društvu.

5.5. U pogledu potrošača, važno je da ih se na odgovarajući način uputi, posebice u pogledu anonimizacije i pseudonimizacije podataka, analize rizika povezanih s osobnim podacima te alata i inicijativa za podizanje svijesti jer pomoću tih digitalnih alata mogu doprinijeti boljem nadzoru i zaštiti svojih podataka.

Bruxelles, 16. rujna 2015.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Henri MALOSSE

⁽⁷⁾ Mišljenje EGSO-a „Odgovorno korištenje društvenih mreža” (SL C 351, 15.11.2012., str. 31.).